

Aşıq Ələsgərin “Qaşların” şeirinin bədii-lingvistik təhlili

Fatma Hacıyeva

Elmi-Tədqiqat Mamalıq və Ginekologiya İnstitutu
E-mail: dr.fatima79@mail.ru

Annotasiya. Məqalədə Aşıq Ələsgərin “Qaşların” qoşması poetik-lingvistik baxımdan geniş təhlil edilir. İlk olaraq qoşmanın 1988 və 2004-cü il nəşrlərindəki variantlar müqayisə olunur, ikinci bəndin üçüncü mısrasındakı fərqlərin semantik və janr xüsusiyyətlərinə təsiri araşdırılır. Fonetik, leksik və qrammatik səviyyələrdə obrazlılıq vasitələri – alliterasiya, assonans, metafora, təşbeh, epitet, sinonimlik, frazeoloji birləşmələr, eləcə də inversiya və ellipsis nümunələri müəyyən edilir. Təhlil göstərir ki, qoşmanın poetik strukturu janr tələblərinə tam uyğundur və obrazlılığın müxtəlif səviyyələrdə təzahürü Aşıq Ələsgər dilinin zənginliyini və klassik aşıq poeziyası ənənələrinin davamlılığını əks etdirir. Məqalə qoşmanın semantik dərinliyinin açılmasına və Ələsgər yaradıcılığının poetik xüsusiyyətlərinin daha dərinlənən anlaşılmasına xidmət edir.

Açar sözlər: Aşıq Ələsgər, “Qaşların” qoşması, poetik-lingvistik təhlil, obrazlılıq, təşbeh, metafora, alliterasiya, assonans, inversiya

Məqalə tarixçəsi: göndərilib – 07.04.2026; qəbul edilib – 20.04.2026

Poetic and linguistic analysis of Ashug Alesger's poem “Gashlarin”

Fatma Hacıyeva

Scientific-Research Institute of Obstetrics and Gynecology
E-mail: dr.fatima79@mail.ru

Abstract. The article presents a detailed poetic-linguistic analysis of Ashug Alesger's lyric “Gashlarin” (“Your Eyebrows”). First, the versions of the poem published in 1988 and 2004 are compared, and influence of differences found in the third verse of the second stanza on semantic and genre features are examined. The study identifies means of imagery at the phonetic, lexical, and grammatical levels, including alliteration, assonance, metaphor, simile, epithet, synonymy, idiomatic expressions, inversion, and ellipsis. The analysis demonstrates that the poem's structure fully complies with the requirements of the *goshma* genre, and the multi-layered imagery reflects the richness of Ashug Alesger's poetic language and the continuity of classical ashug poetry traditions. The article contributes to a deeper understanding of the semantic depth and artistic features of Alesger's work.

Keywords: Ashug Alesger, the goshma “Gashlarin”, poetic-linguistic analysis, imagery, metaphor, simile, alliteration, assonance, inversion

Article history: received – 07.04.2026; accepted – 20.04.2026

Giriş / Introduction

Dədə Ələsgərin “Qaşların” qoşmasının bədii-lingvistik təhlilinə keçməzdən əvvəl qoşmanın əks olunduğu bir neçə mənbəyə nəzər salaq.

“Qaşların” qoşmasının ikinci bəndinin üçüncü misrasının mövcud elektron resurslarda (vikipediya, ens.az), o cümlədən İslam Ələsgərin tərtibi və ön sözü ilə 2004-cü ildə “Şərq-Qərb” mətbəəsində nəşr edilmiş nümunəsində 1988-ci ildə nəşr olunmuş variantından fərqli təqdim edildiyinin şahidi olduq.

Aşıq Ələsgər əsərləri (Bakı, “Şərq-Qərb”, 2004) kitabında qaşların qoşmasının ikinci bəndi aşağıdakı şəkildədir:

*Əslin mələk, cismın huri, qılmandı,
Camalın şoxundan ciyərim yandı.
Zülümkarı, çox nainsaf divandı,
Rəhm eləmir günəhkara qaşların.* [1, s.61]

İslam Ələsgərin tərtibatçısı olduğu 1988-ci il nəşrində eyniadlı qoşmanın yuxarıdakı təqdim edilən bəndinin üçüncü misrası fərqlidir. Müqayisə üçün 1988-ci il nəşrindəki bəndə nəzər salaq:

*Əslin mələk, cismın huri, qılmandı,
Camalın şoxundan ciyərim yandı.
Ədalət hakimdi, adil divandı,
Rəhm eləmir günəhkara qaşların.* [2, s.18]

Hər iki variantda əvvəlcə janr xüsusiyyətləri baxımından yanaşaq.

Məlumdur ki, qoşma heca vəznində yazılan şeir şəkli kimi aşıq yaradıcılığında geniş yayılmışdır. Janr xüsusiyyətləri baxımından hər bəndi dörd misradan, hər misrası 11 hecadan ibarətdir. Qoşmanın birinci bəndinin I və II misraları həm qəfiyədir, digər bəndlərinin ilk üç misrası bir-biri ilə, sonuncu bəndi isə ilk bəndin son misrası ilə qəfiyələndir. “Qaşların” qoşmasının hər iki variantının qəfiyələnmə sistemində fərq yoxdur, qoşma janrının tələblərinə uyğundur, “qılmandı”, “yandı”, “divandı” sözləri zəngin qəfiyə yaradır, iki fərqli nümunənin hər biri heca sayı baxımından da uyğundur.

Qeyd olunan kitabda “Qaşların” şeirinin “**Zülümkarı, çox nainsaf divandı**” misrası 11 hecadır. Burada bir faktı da nəzərdən qaçıрмаq olmaz. Azərbaycan dilinin orfoqrafiya qaydalarına görə “zülmkar” yazılır, “zülümkar” deyilir, əgər misradakı “zülmkar” sözü ədəbi tələffüz formasına uyğun yazılmasaydı, o zaman heca sayı 10 olmaqla, janr tələbləri pozula bilərdi. Bu xüsusiyyətə ədəbiyyatşünaslıqda tez-tez rast gəlirik. Məsələn, Vəqifin məşhur “Hayıf ki yoxdur” qoşmasının ilk bəndinin birinci misrasında “Kür qırağının əcəb seyrəngahı var” misrasında 12 heca var, lakin tələffüzdə “qırağının” sözü “qrağının” şəklində tələffüz olunmaqla bu problem aradan qalxır. Və yaxud elə Ələsgər yaradıcılığında “Güləndam” rədifli şeirində təsadüf etdiyimiz “Qulaq qəfiyəsi” ədəbi tələffüzə əsaslanır:

*Sağ ol səni yaxşı dövrən qurubsan,
Bu dünyanın sonu **puşdu**, Güləndam.*

Bu misrada “puşdu” sözü orfoqrafik normaya uyğun yazılsa, “Qulaq qəfiyəsi”, yaranmayacaq, qəfiyənin adı elə ədəbi tələffüzə, yəni qulaqda səslənişə uyğun belə adlandırılıbdır.

Deməli, “**Zülümkarı, çox nainsaf divandı**” misrasının 11 hecalı olması və janr tələblərinə uyğunlaşdırılması ədəbi tələffüzlə bağlıdır.

Digər tərəfdən III misrada “**Zülümkarı, çox nainsaf divandı**” fikri bəndin ümumi məzmununa ziddir. Axı, bəndin ilk iki misrasında şair

*Əslin mələk, cismnin huri, qılmandı,
Camalın şoxundan ciyərim yandı. – deyə qeyd edir.*

Aşıq burada gözəlin mələk əsilli olduğunu, cismnin huri-qılmana bənzədiyini söyləyir, ikinci misrada (“şox” sözünə də diqqət yetirmək lazım gəlir, fikrimizcə “şox” “şux”, “şövq”, “nur”, “ışıq” kimi anlaşıla bilər, bənddə “şox” şəklində işlənməsi dialekt elementi kimi verilə bilər. O zaman aşiqin gözəlin şövqündən, nurundan, işığından ciyərinin yanması ağılabatan görünür.) gözəlin şuxluğundan danışır və birdən-birə III misrada onu zülmkar və nainsaf adlandırması sual doğurur. Bundan başqa, üçüncü misranın son sözü “divan” sözünə diqqət yetirmək lazımdır. “Divan” izahlı lüğətimizdə omonim səciyyəli söz olub müxtəlif mənalarda işlədilir. “Divan”ın bir mənası da fars dilindən dilimizə keçmiş “məhkəmə” mənasındadır. Fikrimizcə, 1988-ci il nəşrində olan variantdakı kimi “ədalət”, “hakim”, “adil” sözləri misranın son sözü olan “divan”, yəni məhkəmə sözü ilə eyni semantik xətdə birləşir. Bəndin ümumi semantikasına diqqətlə yanaşdıqda belə aydın olur ki, şair ilk misrada cənnət xidmətçilərinin adını ona görə çəkir ki, cənnətdə günahsızlar yaşayır, mələk, huri, qılman cənnət xidmətçiləridir, bunlar şairə pak varlıqlar olduğu üçün gözəli bənzətməyə bənzədilən kimi lazımdır. Təsvir edilən gözəl ədalətli hakimdir, adil divan-məhkəməsi var, ədalətli hakim, ədalətli məhkəmə günahkara (şair özünü günahkar hesab edir, günahının səbəbi müxtəlif ola bilər, şairin qoca olması, mələk, huri kimi bir gözələ baxması və s.) rəhm etmir, bu da təbii səslənir, çünki adil hakim, ədalətli məhkəmə cəza verməli, rəhm etməməlidir.

Bundan əlavə, janr tələblərinə görə isə “qılmandı” sözünün sonda işlədilməsi şairə zəngin (tam) qafiyəni təmin etmək üçün lazımdır (qılmandı, yandı, divandı). Qeyd etdiyimiz faktlara əsasən qoşmanın ikinci bəndinin 1988-ci il nəşrində olduğu kimi saxlanması, təhlil edilməsi tərəfdarıyıq.

Əsas hissə / Main part

“Qaşların” qoşmasını obrazlılığın hər üç göstəricisinə görə təhlil etmək mümkündür.

“Qaşların” qoşmasında obrazlılığın fonetik səviyyədə təzahürü

Fonetik səviyyədə obrazlılıq poetik dilin ən vacib elementlərindən biridir. Ədəbiyyatşünaslıqda obrazlılığın fonetik səviyyədə göstəricisi kimi alliterasiya, assonans və intonasiya göstərilir.

“Qaşların” qoşmasının ilk bəndinin ilk misrasında həm alliterasiya, həm də assonans var:

*Ay nazənin, ay qabağın altından
Nə göyçək çəkilib qara qaşların!
Gözlərin süzüldü, canım üzüldü,
Vurdu ürəyimə yara qaşların. [2, s.18]*

“Ay nazənin, ay qabağın altından” misrasının “ay” (çağırış nidası), “ay” (isim, səma cismi), “altından” sözlərinin “a” hərfi ilə başlaması, alliterasiya; “nazənin”, “qabağın”, “altından” sözlərinin daxilində işlənmiş “a” səsi isə assonansın göstəricisidir. Həmçinin, ikinci misrada “qara” və “qaşların” sözlərinin ilk “q” hərfi alliterasiya, üçüncü misrada “gözlərin”, “süzüldü”, “üzüldü” sözlərində “z”, “l”, “d” samitlərinin və “ü” saitinin söz daxilində təkrarı güclü assonans yaratmışdır.

Professor M.Hüseynov fonetik səviyyədə obrazlılığı şeir dilinin mənbəyi hesab edir və yazırdı: “Alliterasiya və assonansın ritmik çalarlı sistemi şeir dilinin ecəzkarlığının mühüm amilidir” [3, s.20]. Həqiqətən də alliterasiya və assonansın ritmik səs füsunkarlığı poetik mətnlərin struktur-semantik quruluşuna qeyri-adilik, bənzərsizlik gətirir. Bu fikri “Qaşların” qoşmasının dilinə də aid etmək mümkündür:

*Gözlərin görənin canını alır,
Həsrətini çəkən vaxtsız qocalır.
Sərdarı, sultanı taxtından salır,
Bərham vurur ürüzqara qaşların. [2, s.18]*

Qoşmanın üçüncü bəndindən təqdim etdiyimiz bu nümunədə ilk misrada “gözlərin” və “görənin” sözlərində sözünü mövqedə “g” samiti alliterasiya, daxildə isə “ö” və “ə” saitləri assonans yaradır. Həmçinin üçüncü misradakı “sərdarı”, “sultanı” və “salır” sözlərinin ilk “s” samiti alliterasiyaya əyani nümunədir.

Qeyd etmək yerinə düşərdi ki, fonetik səviyyədə obrazlılıq təkcə poetik mətnlər üçün xarakterik deyil, nəsr nümunələrində də fonetik səviyyədə obrazlılıq müşahidə edilə bilər. İ.Şıxlının “Dəli Kür” əsərinin dili üzərində tədqiqat aparmış professor Əzizxan Tanrıverdi bu haqda yazırdı: “Dəli Kür”də müşahidə edilən assonansları iki istiqamətdə qruplaşdırmaq olar: qalın saitli sözlərdə assonans, incə saitli sözlərdə assonans. Burada ilk olaraq onu qeyd edək ki, assonans təkcə ahəngdarlıq yaratmır, həm də məndəki semantik dinamikanı şərtləndirir, həlledici sözü qüvvətləndirir” [4, s.143].

Professor Əzizxan Tanrıverdinin nəsr nümunələri üzərində assonans və alliterasiyanı müəyyən etməsi onu deməyə əsas verir ki, dil vahidi kimi sözlərdə müşahidə edilən səs təkrarı mənanın qüvvətli deyilişinə hesablanmış bədii yaradıcılıq üsuludur və bədii mətnlərdə ciddi rolu vardır.

“Qaşların” qoşmasında obrazlılığın leksik səviyyədə təzahürü

“Qaşların” qoşmasında obrazlılığın leksik səviyyədə göstəriciləri təkcə qoşmanın tərkibində rast gəldiyimiz epitet, təşbeh, metafora kimi poetik kateqoriyalarla məhdudlaşmır, qoşmada işlənmiş sinonimlik, frazeoloji birləşmələr də obrazlılığın leksik göstəricisi kimi çıxış edir.

Qoşmanın ilk bəndindən son bəndinə kimi demək olar ki, hər bənddə, hər misrada bədii təsvir vasitələri obrazlılığın leksik səviyyədə göstəricisi rolunda çıxış edir. Məsələn, birinci bəndə nəzər salaq:

*Ay nəzənin, ay qabağın altından
Nə göyçək çəkilib qara qaşların!
Gözlərin süzöldü, canım üzöldü,
Vurdu ürəyimə yara qaşların.*

İlk misrada “ay” nidası ilə “ay” isminin qrammatik omonimliyi obrazlılığın leksik səviyyədə göstəricisi üçün gözəl nümunədir. Həmçinin ilk misrada “ay qabaq” ifadəsi də öz növbəsində təşbehdir. Burada “ay” (səma cismi kimi) bənzədilən, “qabaq” yəni “alın” bənzəyəndir. (Yeri gəlmişkən, bəzi ədəbiyyatşünaslarımız Ələsgər poeziyasında “qabaq” sözünü müxtəlif mənə çalarlarında təqdim edirlər. Fikrimizcə, qabaq sözü burada da “alın” mənasında işlənmişdir. “Ay qabaq” ifadəsi Ələsgərin bir çox qoşmalarında təkrarlanır, məsələn “Büllür buxaq, lalə yanaq, ay qabaq; Şahmar zülfü pərişanlar dolanır” və s.) bənzətmə qoşması (kimi) və bənzətmə əlaməti (parlaqlıq) atılmış və təşbehin ən gözəl növü olan müfəssəl təşbeh yaradılmışdır.

Qaş alının nisbətən aşağı hissəsində yerləşir, insanın üzündə diqqəti ən tez çəkən bədən üzvüdür, görünüş etibarı ilə müxtəlif formalarda ola bilər, klassik gözəllik anlayışında hilal şəklində olan qaşlar daha gözəl və cəlbedici hesab edilir. Gözlər süzüləndə qaşların yana çəkilməyi gözəldə xüsusi gözəllik, işvə, naz yaradır. Məhz bu nüans gözəllik aşıqı Dədə Ələsgərin diqqətindən yayınmamış, gözəldə bu psixoloji nüansı təsvir edərkən “nə göyçək çəkilib qara qaşların” ifadəsindən istifadə edibdir. Fikrimizcə, burada “çəkilmək” feili “qələmlə çəkmək”dən çox, “yana dartınmaq” mənasında işlədilmişdir. Üçüncü misradakı “Gözlərin süzöldü” deyimi də məhz bu amillə bağlıdır. “Canım üzöldü” ifadəsi frazeoloji birləşmə, “Vurdu ürəyimə yara qaşların” misrası

isə metaforadır. Burada insana məxsus zərbə endirmək, yara vura bilmək bacarığı, cansız üzərinə köçürülməklə metafora yaradılmışdır.

İkinci bənddə də obrazlılığın leksik səviyyədə təzahürünə, təşbehlərə və metafora rast gəlirik:

*Əslin mələk, cismnin huri, qılmandı,
Camalın şoxundan ciyərim yandı.
Ədalət hakimidi, adil divandı,
Rəhm eləmir günahkara qaşların. [2, s.18]*

İlk misrada “mələk”, “huri”, “qılman” sözləri nisbi sinonim cərgə yaradır. “Mələk”, “huri” və “qılman” klassik ədəbiyyatda tez-tez qarşılaşdığımız yaxınmənalı sözlərdir. Bu sözlərin lüğəvi mənasına nəzər salsaq, görürük ki, “Mələk” dini rəvayətlərə görə, Allaha çox yaxın olub ona xidmət edən fəvqəltəbii məxluq; [5, s.248] “huri” cənnət qızı [5, s.132]; “qılman” isə ərəb dilində “gülam” sözündən olub Azərbaycan dilində “qul”, “kölə”, “iş icra edən uşaq” mənasında və dini anlama görə “cənnət xidmətçisi” mənasını ifadə edir. Dədə Ələsgər birinci misrada gözəlin əslini Allaha yaxın olan, Allaha xidmət edən fəvqəltəbii varlığa; cismni yəni bədənini cənnət qızına və ya cənnət xidmətçisinə bənzətməklə müfəssəl təşbeh yaradır. Göründüyü kimi, bir misrada sinonim cərgə ilə yanaşı, 3 təşbeh nümunəsi ilə də qarşılaşıq. İkinci misrada “ciyərim yandı” frazeoloji birləşməsi, üçüncü misrada isə “ədalət hakimi”, “ədalətli divan-məhkəmə” kimi təşbehlər qaşların bənzətmə əlaməti kimi çıxış edir. Şair burada gözəlin qaşlarını ədalətli hakimə bənzədir. Burada bir nüansın üzərində dayanmağı lazım bilirik. Diqqətli oxucu düşünə bilər. Nə üçün “ədalətli hakim olan qaşlar” “rəhm etmir”? Fikrimizcə, sonuncu misradakı “günahkar” sözü bu sualın cavabı ola bilər. Axı, aşiq-məhkum günahkardır. Şair özünü günahkar hesab edir və ədalətli hakim də günahkar aşıqə rəhm etməməkdə haqlıdır. Aşiq nə üçün günahkardır deyə sual olunsaydı, bu sualın da cavabı möhürbənddə vardır, şair möhürbənddə “günahının” nədən ibarət olmasını açıqlayır.

*Gözüm qaldı hilal qaşın tağında,
Məcnun oldum, qaldım Leyli dağında.
Yazıq Ələsgəri qoca çağında,
Zülm ilə çəkdirir dara qaşların. [2, s.18]*

Bəli, aşiq-Ələsgər qocadır, qoca yaşında gözəli vəsf etməsi onun təbircə günahdır və “gözəl qaşlar bu barədə ona rəhm etmir” metaforası sıxılmış semantika ilə əsas fikri tamamlayır.

Bədii ifadə vasitələrindən biri olan epitet-bədii təyinlə qoşmanın möhürbəndində qarşılaşıq. Birinci misrada “hilal qaş” söz birləşməsinin asılı tərəfi kimi işlənmiş “hilal” sözü bədii təyin, qüvvətli məcazdır. Üçüncü misrada Ələsgər antroponimə aid “yazıq” və çağ-zaman sözünə aid “qoca” epiteti güclü məcaz yaratmaqla yanaşı, əsas fikri dəqiqləşdirir, əlamət və keyfiyyətin bədii təsvirini yaradır.

Möhürbəndin son misrasında bədii təsvir vasitəsi olan metafora da diqqəti cəlb edir. “Qaşların zülm ilə aşiqi dara çəkdirməsi” canlıya məxsus xüsusiyyətin (dar ağacında asdırmaq əmrini vermək canlılardan insana məxsusdur. (Yeri gəlmişkən, bu qənaət ikinci bəndin üçüncü misrasında “qaşların ədalət hakimidi, adil divandı” fikri ilə üst-üstə düşür, misranın ilk variantda olduğu kimi saxlanması qənaətimizi bir daha təsdiq edir. Diqqət yetirsək görürük ki, bu misrada da Ələsgər insana məxsus ölüm fərmanı verə bilmək bacarığını cansız qaş isminin üzərinə köçürür.)

Qoşmanın üçüncü bəndini isə obrazlılığın leksik səviyyədə göstəriciləri baxımından ən zəngin bənd, hətta qoşmanın şah bəndi də hesab etmək olar:

*Gözlərin görənin canını alır,
Həsrətini çəkən vaxtsız qocalır.
Sərdarı, sultanı taxtından salır,
Bərhəm vurur ürüzgara qaşların. [2, s.18]*

İlk misrada “gözlərin görəninin canını alması” metaforadır, “can almaq” frazeoloji birləşməsi canlıya, yəni insana məxsusdur, cansız-gözlər üzərinə köçürülüb, gözlərin və yaxud təsirli baxışların aşiqdə oyatdığı təəssürat kimi də səciyyələnə bilər. İkinci və üçüncü misralarda isə bədii ifadə vasitəsi – mübağilə (şisirtmə) var, üçüncü misrada “sərdarı, sultanı taxtdan salmaq” həm şisirtmədir, həm də metaforadır, dördüncü misrada “qaşların ruzigara bərhəm vurur” deyimi metafordur, şair bu misra ilə demək istəmişdir ki, qaşların ruzigarı – küləyi dağdır, onun qarşısını alır. Son misrada “rüzgar” sözünün “ürüzgar” şəklində işlənməsi qoşma janrının heca tələbi ilə bağlıdır, “rüzgar” dialektə uyğun tələffüz formasında deyildikdə 11 heca formalaşır.

“Qaşların” qoşmasında obrazlılığın qrammatik səviyyədə təzahürü

Məlumdur ki, dilin bütün qrammatik kateqoriyaları obrazlılıq yarada bilər. Bununla belə bədii mətnlərdə qrammatik səviyyədə obrazlılıq dedikdə ən çox inversiya və ellipsis yada düşür.

“Qaşların” qoşmasının ikinci bəndinin ilk misrasının son “qılmandı” sözündə ədəbi tələffüz formasında saxlanılmış “dır” xəbərlilik şəkilçisi, misranın əvvəlində işlədilmiş “mələk” və “huri” sinonimlərində ixtisar edilmişdir. Bu, qrammatik səviyyədə obrazlılığa – ellipsisə nümunədir.

Qoşmada inversiya digər qrammatik səviyyədə obrazlılıq əlamətləri ilə müqayisədə daha çox işlədilmişdir. Buna misal olaraq birinci bəndin “Nə göyçək çəkilib qara qaşların” misrasında “çəkilib” xəbərinin “qaşların” mübtədasından önə keçməsinə; “Vurdu ürəyimə yara qaşların” misrasında “vurdu” feili xəbərinin “qaşların” subyektindən əvvəldə işlədilməsinə; sonuncu bəndin ilk misrasında “gözüm qaldı” frazemi ilə ifadə edilmiş feili xəbərin “hilal qaşın tağında” vasitəli tamamlığından öncə işlənməsinə nümunə göstərə bilərik.

Nəticə / Conclusion

Klassik poetik mətnlərin semantik təhlili, şairin lirik düşüncəsinin, əsas qayəsinin açılması üçün poetik-lingvistik təhlil vacibdir. Şeir nümunələrinin fonetik, leksik və qrammatik səviyyədə təhlilə cəlb edilməsi tədqiqatçıya, o cümlədən oxuculara kodlaşdırdığı söz və ifadələrinin açılmasına, əsas fikrin anlaşılmasına gətirib çıxarır. Bu mənada Aşıq Ələsgər poeziyasından “Qaşların” qoşmasının bədii dil xüsusiyyətlərinə görə təhlil edilməsi Ələsgər şeirinə kiçik bir işıq salacaqdır.

Ədəbiyyat / References

1. Aşıq Ələsgər: [Şeirlər, dastan-rəvayətlər, xatirələr] / Tərtib edən, ön sözün və qeydlərin müəllifi: İ.Ələsgər; Red.: Q.Namazov. – Bakı: Çapaşoğlu, 2004, 488 s.
2. Ələsgər. (Alməmməd oğlu). Aşıq Ələsgər / tərt.ed., ön söz. müə. İ.Ələsgərov. Seçilmiş əsərləri. – Bakı: Yazıçı, 1988, 182 s.
3. Hüseynov M. Səsin poeziyası. – Bakı. Elm və təhsil, 2010.
4. Tanrıverdi Ə. “Dəli Kür” romanının poetik dili. – Bakı, Elm və təhsil, 2012, 247 s.
5. Axundov A. Azərbaycan dilinin izahlı lüğəti. – Bakı, Elm, 2005.